

بهشی یهکهم ئابووری و ئابووری کارگیری

پیناسهی ئابووری

ئابووری بهو زانسته پیناسه دهکرت که چۆنیهتی بهرئوبهردن و ئیستغلالکردنی سەرچاوه ئابوورییهکان که کهمن بو بهرهمههینانی کالاً و خزمهتگوزارییه باشهکان که دهتوانریت بهرهم بهینریت بو تیرکردنی پیداوئیستییه ماددییهکانی خویان که به فریبی و ههمهچهشینی له ژیر داب و نهریت و خواسته شارستانییهکانی کۆمهلگا و ههروهها دهروانیته ئهو شیوازی که ئهم داهاته ئابوورییه راستهوخو له نیو بهشداربووانی پرۆسهی بهرهمههیناندا دابهش دهکرت (و ئهوانهی که ناراستهوخو نین) له ژیر چوارچیوهی شارستانیدا.

بهشیوهیهکی گشتی، ئابووری نیگهرانه له خویندنی ئهم مهسهلانهی خوارهوه:

- پئویسته کۆمهلگا چ شتومهک و خزمهتیک به پئی سەرچاوه ئابوورییه بهردهستهکانی بهرهم بهینیت؟
- شیوازهکانی بهرهمههینان چین؟
- چۆن بهرهم دابهش بکهین لهنیوان ئهندامانی کۆمهلگه؟ واته چۆن بهرهمی نیشتمانی کالاًو خزمهتگوزارییهکان دابهشدهکرت لهرووی فاکتهرهکانی بهرهمههینانی بهشدار لهپرۆسهی بهرهمههیناندا وهک کرێکاران و خاوهن زهوی و خاوهن سهرمایهکان
- سەرچاوهی ئابووری چهند کارا بهکاردین؟ ئهوهیه که ئایا بهرهمههینان و دابهشکردن به شیوهیهکی کارا ئههنگام دهرین
- ئایا سەرچاوهکانی کۆمهلگا دامهزران له لایهن دامهزراندنی کامهوه؟
- ئایا وزهی ئابووری بهبهردهوامی گهشه دهکات بهتیپهههروونی کات یان بهبهردهوامی دهمینیتتهوه؟

گرنگی زانستی ئابووری

ئابووری بریهری پشتهوهی ژیانه و له کۆنهوه تا ئهمرۆش ههول دهدات ژیانیکی خوش بو خوی و خیزانهکی دابین بکات ئهگهرسهیر بکهین و بلین نهخیر و دهتوانین نهفرتهی له وینهکانی میژوو بکهین ئهوا زور دیارده له ژیانی ئهو خهڵکانهدا دهوژینهوه که بههوی ئابوورییهوه بووه دیاردهی کۆلۆنیالیزم و داگیرکردنی خهڵک و تالانکردنی سهروهتی و سامانیان تهنیا لهبهر هۆکاری ئابووری رووی داوه و ئهو قهیرانانهی که مرۆفایهتی ههر جاروبار پیندا تیدهپهریت تهنیا دهرئهنجامی قهیرانی ئابوورییه و دابهشکردنی جیهان بهسهر و لاتاندا باکوور و باشوور لهسهر بنهمای سامان و ههژاری پههیان پئی

دهدریت و همیشه پهيوه‌ندبیه نیوده‌ولته‌تیه‌کانی نیوان ولاته‌کان به‌پیی به‌رژه‌وه‌ندییه ئابووریه‌کانیان به‌رپه‌ده‌برین که گرنترین پیوره له جیهانی ئه‌مرودا

سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ش به‌رنامه سیاسییه‌کانی حیزب و کوتله سیاسییه‌کان له‌سه‌ر ئاستی نه‌ته‌وه‌یی (واته له‌ئاستی هر ولاتیکدا) له‌سه‌ر بنه‌مای ئامراز و مامه‌له‌ی سروشتیکی ئابوورین که ئامانجیان باشترکردنی باری ئابووری و کومه‌لایه‌تی تاک (هاوولاتی) ه، له‌بهر روشنایی

بویه ئیمه گرنگی ئابووری ده‌بینین، چونکه گرنترین و کاریگرتین توخمه له ژیانگی گه‌لاندا هرچی میلیه‌تیکی ده‌ولمه‌ند له خوشگوزهرانی و ئاسایش و سه‌قامگیری زیاتر چیژی لی وه‌ربگریت و گه‌شه بکات و بواره‌کانی کار و زانست و رابواردن گه‌شه بکات و گه‌شه بکات ئه‌گه‌ر ده‌ولت هه‌ژار بیت زورجار له وه‌سفه‌کاندا به پیچه‌وانه‌ی ده‌ولمه‌ندیی که‌له‌پووری و پینگه‌ی میژووپیوه وه‌سف ده‌کریت و منداله‌کانی له ژیر چه‌کوشی هه‌ژاری و نه‌زانی و باری نزمدا ده‌ژین بو ژیانیکی شایسته‌ی مروف و هه‌روه‌ها له ژیر قهرزدارى و دواکه‌وتوویی ئابووری

گه‌لانی جیهان به چه‌ندین کیشه‌ی ئابووریدا تیه‌پرپون، و کومه‌لگاگان له هه‌موو نه‌ته‌وه‌کان، ده‌ولمه‌ند و هه‌ژاران، هیشتا به‌ده‌ست ئه‌م قه‌یران و خراپه‌یانه‌وه ده‌نالینن و دیسان له روودانیان ده‌ترسن و باوجود هۆکاری جیاواز و ئه‌و کاریگه‌ریانه‌ی له پشته‌وه‌ن، به‌لام به‌لگه‌کانی ئیستا (وه‌ک گه‌رمبوونی زه‌وی و که‌می ئاو و ئه‌وانی تر)

(التحليل الاقتصادي / شیکردنه‌وه‌ی ئابووری)

شیکردنه‌وه‌ی ئابووری به‌رنامه‌یه‌کی زانستیه بو دۆزینه‌وه‌ی شیوازی لوجیکی دراسه‌ی ئابووری ،لیره‌دا ده‌توانین فاکته‌ره‌کانی کاریگه‌ری دیارده ئابووریه‌کان رافه بکریت به‌ریگه‌ی جیاواز وه‌به‌کاره‌ینانی ده‌ره‌نجامی تیوره جیاوازه‌کانی ئابووری ،ده‌توانین شیکردنه‌وه‌ی ئابووری پولین بکریت بو ئابووری هه‌موه‌کی و ئابووری به‌شه‌کی .

ئابووری به‌شه‌کی

ئابووری به‌شه‌کی ره‌فتاری ئابووری بازاره‌کانی ئابووری ده‌خوینیت (به‌وه‌ی که بو تاکه‌کان و و کومپانیاکان گرنکه) و شیوازی کارلیک کردن له ریگه‌ی بازاره تاکه‌که‌سیه‌کان و که‌می سه‌رچاوه‌کان و سیستمه‌کانی حکومه‌ته‌وه بازارى ئیره ئه‌و کالایه‌ی که به‌ره‌م ده‌هینریت له‌خو ده‌گریت (بۆنمونه گه‌نمه‌شامی برنج ....هتد)، وه له‌وانه‌یه خزمه‌تیک بیت وه‌ک (بۆنمونه خانوو خویندن هتد). ئه‌م شیکردنه‌وه‌یه له‌سه‌ر بنه‌مای تیوری لی‌کۆلینه‌وه له‌کۆی بری داواکاری کریاران و بری دابینه‌کردن له‌لایه‌ن فرۆشیاره‌کانه‌وه له هر خالیکی نرخى گونجاوى ئه‌و یه‌که‌ی که به‌ره‌م ده‌هینریت. ده‌ستکردن به لی‌کۆلینه‌وه له داواکاری و داواکاری جیانه‌بووه‌وه، شیکردنه‌وه‌ی ئابووری به‌شه‌کی دیت بو باسکردنی چۆنیه‌تی گه‌یشتی بازار به دۆخی هاوسه‌نگی

ئابووری نرخ و چەندىتى، يان وەلامى گۆراوھەكانى بازار دەداتەو بەتتېپەربوونى كات. ئەمە پىي دەوترىت شىكردنەوھى داواكارى و داىبنكردن پىكھاتەھى ماركىت، وەك بازارى پىشېركىيەكى تەواو و بازارى پاوانخووزى، ھۆكارىكە بۆ كارىگەھى لەسەر ئاستى كارايى بازار. چەمكى شىكردنەوھى لە پىشەكەھى ئاسانكرادا دەروات كە ھەلسوكەوتى بازارەكانى تر بە نەگۆرى دەمىننیتەوھى، ئەمەش پىي دەوترىت شىكردنەوھى ھاوسەنگى بەشېك، لە كاتىكدا تىورى شىكردنەوھى ھاوسەنگى گشتى رىگە بە گۆرانكارى لە بازارە جۆراوجۆرەكان دەدات، لەوانە جولەھى بازار و كارلىك

ئابوورى ھەمەوھىكى

گرنگى دەدات بە ئابورى گشتى، بۆ روونكردنەوھى كارىگەھى فاكتەرە ئابورىەكان لەسەر بنەماى ولاتان وەك كارىگەھى داھاتى نىشتمانى و رىژەھى دامەزراندن (رىژەھى دامەزراندن) و دەرختى زىنەكان و بە ئامازدان بە كۆى بەكارھىنان و رىژەھى خەرجى و بەرھىنان و پىكھاتەكانى شىكردنەوھى ئابورى ھەمەوھىكى ھەروھە كارىگەھىكانى ھەردوو سىياسەتى دراوى و دارايى لە ولاتىكدا تاقى دەكاتەوھى. بەم شىوھى، ئەم جۆرە شىكردنەوھى بە كۆى گشتى يەكەكانى ئابورى ھەمەوھىكى نىگەرەنە. توىژىنەوھىكى ئابورى يەكخراو زۆرەھى كات ھەردوو جۆرى شىكردنەوھى دەگرىتەوھى، لەبەر ئەو دەبىت ئامرازە شىكارىيەكانى بەردەست لە ھەردوو جۆردا بەكارىننیت بۆ راکىشانى ئەنجامە ئابورىە لۆژىكى و قاىلكەرەكان.

كىشەھى ئابورى

كىشەھى ئابورى كەمى سەرچاوەكانە بۆ تىركردنى ھەموو پىداوىستى و ئارەزووھەكانى مرؤف لە ھەر كام لە كۆمەلگا مرؤبىھەكان لە كاتى رايھىنانى كردارى تايبەت بە بەكارھىنانى سەرچاوە بەردەستەكان بۆ تىركردنى پىداوىستىيەكانى مرؤف بە نەبوونى ئەم سەرچاوانە بۆيە ئازار لە شىوھى خۆى دەردەكەوتى شىوھى ئابورى بە گشتى وەسف دەكرىت، چونكە ھەموو كۆمەلگا مرؤبىھەكان رووبەررووى دەبنەوھى لەگەل ئالوگۆرى سىستەمى ئابورى و رادەھى پىشكەوتنى ئابورى، بەلام چىرى لە ولاتىكەوھى بۆ ولاتىكى تر دەگۆرىت

چەمكى كىشەھى ئابورى و ئابورى

دوو راستى ئابورى ھەيە كە بەسەر ھەموو كۆمەلگا مرؤبىھەكاندا جىبەجى دەكرىت و تىكەلېوونيان بووھى ھۆى سەرھەلدانى شىوھى ئابورى كە ئەمەش لە خۆيدا بووھى ھۆى سەرھەلدانى زانستى ئابورى كە ئەم كىشەھى و لقەكانى دەخوئىننیت و ئەم دوو راستىيەش برىتىن لە:

1فرهیی و زۆربوونی پیداوئیستییهکانی مرۆف: پیداوئیستییهکانی مرۆف فره و دووباره و نووبوونهوه و زیادبوونی هتیه ، وهک پئویستی خواردن، خواردنهوه، خانوبههه، چارهسهرکردن، هتد رازیبوونی ئەم پیداوئیستیانه لهگه‌ل خزمه‌تگوزاری و خزمه‌تگوزارییه زۆره‌کاندا دیت

2- کهمی رێژهیی سه‌رچاوه ئابوورییهکان: سه‌رچاوه‌کان دابه‌شکراون بۆ:

سه‌رچاوه ئازاده‌کان: له سروشتدا زۆرن و بۆ تیرکردنی هه‌موو پیداوئیستییهکانی مرۆف به‌سه و ئیمه پارهیان نادهین، وهک: خۆر و هه‌وا.

سه‌رچاوه ئابوورییه‌کان: سنوردان و بۆ تیرکردنی هه‌موو پیداوئیستییهکانی مرۆف ناته‌واون، واته به کهم و کورپی سنوردار و رێژهیی دیاری ده‌کری و پئوه‌ری کهم و کورپیش بوونی نرخیکه له به‌رامبه‌ر به‌ده‌سته‌یه‌نیاندا، واته:

- سه‌رچاوه سروشتیه‌کان وهک: خاک و سه‌ره‌وه و خواره‌وه.

- سه‌رچاوه مرۆیه‌کان وهک: کریکاران و خاوه‌ن پرۆژه‌کان

- سه‌رچاوه‌کانی سه‌رمایه، که ئامیر و که‌ره‌سته‌ی پئویستن بۆ به‌ره‌مه‌یه‌نیانی کالای و خزمه‌تگوزارییه پئویسته‌کان بۆ تیرکردنی پیداوئیستییه‌کان

ئه‌مه‌ی سه‌ره‌وه ده‌توانریت ئابووری وهک لقیک له زانسته کۆمه‌لایه‌تییه‌کان پیناسه بکریت که لیکۆلینه‌وه له چۆنیه‌تی به‌کاره‌ینانی سه‌رچاوه که‌مه سنورداره‌کان ده‌کات بۆ تیرکردنی پیداوئیستییه هه‌مه‌جۆر و بیسنوره‌کانی مرۆف.

له‌به‌ر رۆشنایی کیشه‌ی ئابووری ده‌بیت هه‌ر کۆمه‌لگایه‌ک دوو شت بریار بدات:

1 - هه‌لبێاردنی ئەو پیداوئیستیانه‌ی که رازی ده‌بن.

2 - سوودوه‌رگرتنی باش له سه‌رچاوه‌کان و هه‌لبێاردن له نیوان به‌کاره‌ینانی جیگه‌روه بۆ ئەوه‌ی بتوانن بۆ به‌ده‌سته‌یه‌نیانی گه‌وره‌ترین بری گونجای کالای و خزمه‌تگوزارییه‌کان بۆ تیرکردنی گه‌وره‌ترین بری پئویستی مرۆف به‌کار به‌یئرین و له‌وه‌شه‌وه روونه که کیشه‌ی ئابووری ته‌نیا کیشه‌ی هه‌لبێاردن .

ئابووری کارگیری

ئابووری ئیداری له دوو وشه پیکهاتوووه که یهگه میان ئابووریه که ههلسوکهوئی خه لکییه له چۆنیهتی بهرهمهینان و دابهشکردن و بهکاربردنی خزمهتگوزاری و کههسته و کالاکان وشه ی دووهم بریتیه له بهرئوه بردن که زانستی ریکخستن و ریکخراوی دامهزراویه بو درکردن به ئامانجهکانی دامهزراوی خواراو. له دوو پیناسه ی پیشوودا درک به پیهوهندی ئابووری له گه ل بهرئوه بردن دهکرتیت .بویه دهکرتیت دوو وشه که تیکه ل بکرتین بو پیناسه کردنی ئابووری کارگیری وهک زانستی بهکارهینانی شیکاری ئابووری بو بریاردانی کرداری به بهکارهینانی باشتترین سهراچاوهی کهمی کۆمپانیا

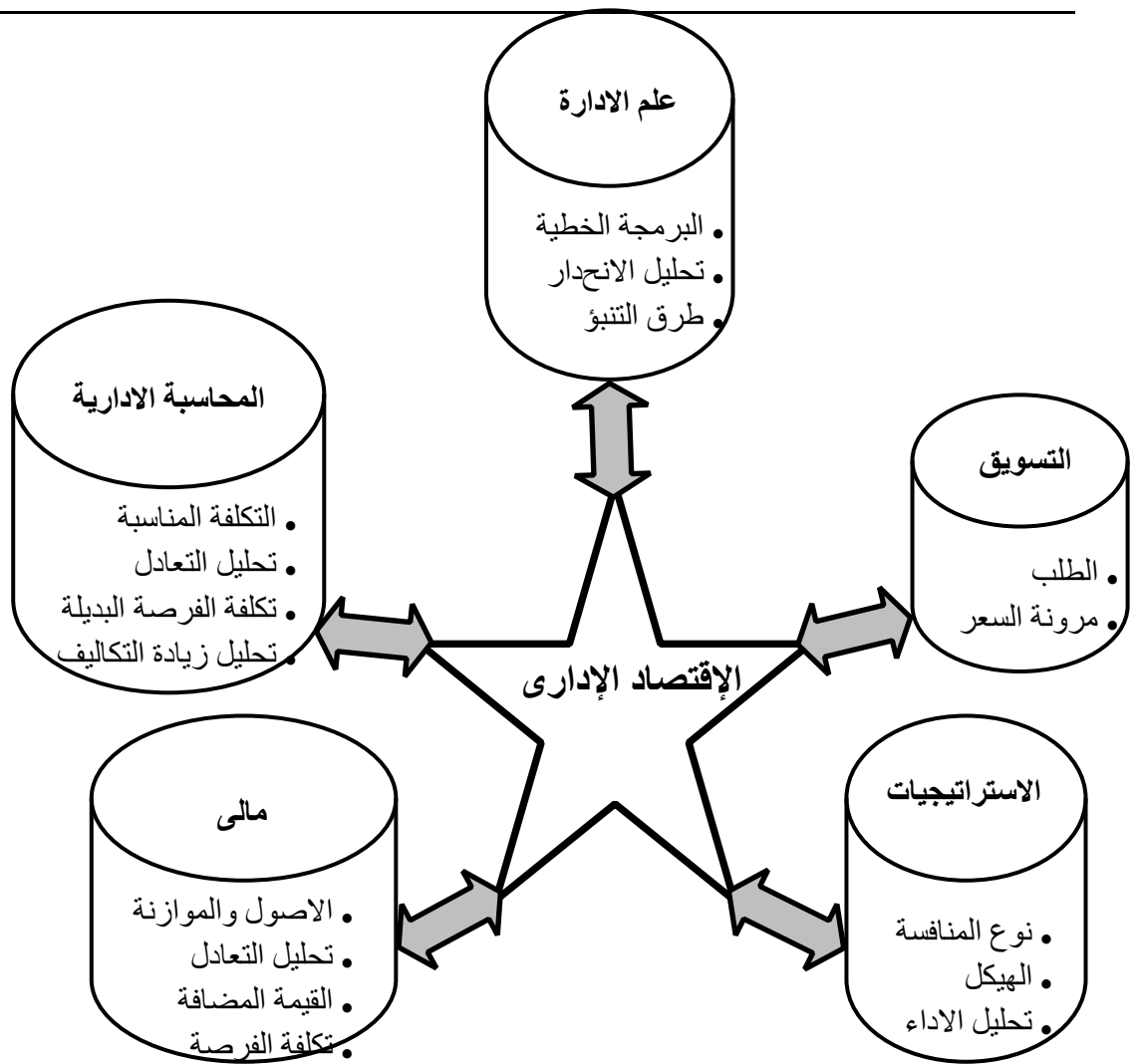
ئابووری بهرئوه بردن یهکیکه له زانسته هاوچهرخه گرنهکان وهک ئهوهی ئهوه بنه مایانهی که پیویسته بو خویندنی زانستهکانی تر وهک دارایی و بازارکردن و توئینهوهی ئوپه راسیونهکان و ژمیریاری بهرئوه بردن و ئهوانی تر دابین دهکات پیناسهکانی تری ئابووری ئیداری ههیه لهوانه:

أ- - بهکارهینانی شیکردنهوهی ئابووریه له پیکهینانی سیاسهتی دامهزراوهکه

ب- بهکارهینانی تیورهکانی ئابووری ههمووهکی و تهکنیکه سهرهتاییهکانی چهندایهتی بو بوارهکانی تر وهک:

شێوهی (1-1) پیهوهندی ئابووری ئیداری له گه ل زانستهکانی تر دهردهخات

لیرهدا بنه ماکانی ئابووری ئیداری له پیهوهندی نیوان ئابووری و زانستهکانی ترهوه به جهختکردنهوه له سه ر بریره ی پشتهوهی ئابووری ئیداری که تیورهی ئابووری به شهکی به زانیاری له سه ر چۆنیهتی تهرخانکردنی سهراچاوه که مهکان بو دهزگاکه بریاری له سه ر دراوه

شكل (1-1): پهيوهندي ئابووري ئيداري لهگهل زانستهکانی تر

بۆ دهکردنی ئەم جۆره بپارانه پيوسته بهريوه بهر کۆمهليک پرسيار بکات:

1 - دۆخی ئابووری بازاری دياریکراوی ئیستامان له روشنایی کتيرکندا چیه؟ به تايبهتی:

_ پیکهاتهی بازاری - خواست و خستنهروو

_ تهکنهلوچيای ئیستا - ياساکانی حکومهت

نيکخستنه جيهانيهکان - گۆرانکاریهکانی داهاتوو

فاکتهرهکانی ههمهوهکی

2- دهبيت لهم ناوچهیه بهردهوام بين؟

3- بهرهم هينانی باشترین تیکهلهی ئاستی جياواز و نرخهکان چیه بۆ زيادکردنی قازانج يان کهمکردنهوی تيجوونهکان

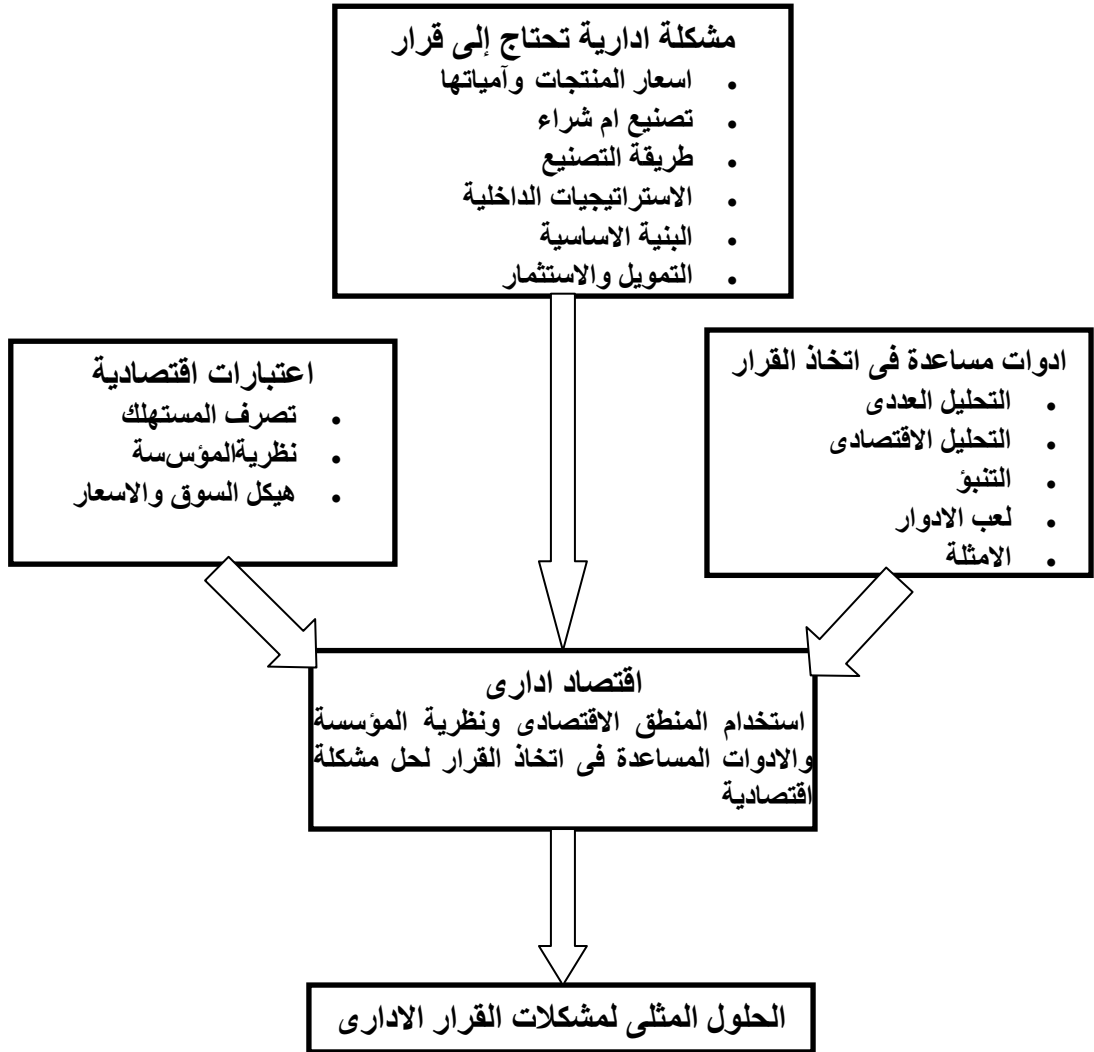
له کورتخايهندا؟

- 4 - چۆن سەرچاوهکانمان ریکبختین و وهبههینان بکهن (زهوی و کار و سامان و لیهاتوویی ئیداری....)
- بهشیوهیهک که سوودیکی پیشبرکیکاری بهدست بهنین بهسر کۆمپانیاکاندا له ههمان بواردا له بازاردا؟
- 5- مهترسییه شاراوهکان چین؟

1-6 مۆدیلی بریاردانی ئابووری

له سهروه دهکرتیت بوترتیت که مۆدیلی بریاردان که پئی دهوتریت تیورهی کۆمپانیا ئهوهیه که ریکخراوهکه له سادهترین شیوهدا قازانجهخشی به گهورهترین ئامانج دادهنیت بۆ ئهم مهبهسته خاوهنی ریکخراو و بهریوهبههکان پیکهوه کار بۆ ئهم ئامانجه دهکهن

شیوهی (1-2) مۆدیلی بریاردانی ئابووری پیشان دهدات

شيوه‌ی (1-2): مۆدیلی بریاردانی ئابووری

بهشی دووۆم: خواست و خستنه روو

چهمکی بازار دهچته سهر کۆمه‌ئیک توخم که نوینه‌رایه‌تی دهکریت به ئاماده‌بوونی شتیک که ئالوگۆر دهکریت له نیوان بازارگانه‌کان له بازاردا، وه ئهم شته له‌وانه‌یه به‌ره‌م بیته (باش یان خزمه‌تگوزاری)، یان سه‌رچاوه‌یه‌کی ئابووری، یان سه‌رمایه‌ی دارایی یان سه‌رمایه‌ی پاره. بازارگانه‌کان له بازاردا دابه‌ش ده‌بن له‌نیوان لایه‌نی خواستدا که کۆی به‌کاربه‌ره‌کانی ناو بازار و دیاریکه‌ری ره‌فتاره‌کانیان و لایه‌نی خستنه‌روو که بریتیه له کۆی به‌ره‌مه‌ینه‌ران یان پێشانده‌ران له بازار و دیاریکه‌رانی ره‌فتاره‌کانیان بۆیه جوړیک له کارلیککردن له بازاردا دروست ده‌بیته له نیوان لایه‌نی خواستراو B و لایه‌نی خستنه‌روو، ئهو نرخه‌ی که له بازاردا زاله دیاری دهکریت و له‌لایه‌ن لایه‌نی خواستدا (المشترین) و لایه‌نی خستنه‌روو (فروشیار) په‌سه‌ند دهکریت و کاتیک بازار ده‌گاته ئهم نرخه، دهوتریت که بازار له هاوسه‌نگیاده له سه‌روه‌ی روونه که بازاره‌که چوار توخمی هه‌یه:

- 1- ئامانجی چاره‌سه‌رکردن له بازاردا، وه له‌وانه‌یه به‌ره‌مه‌ئیک کۆتایی بیته، به‌ره‌می ناوه‌ند، تیکردن له ناو به‌ره‌می سه‌ره‌تایی یان سه‌رچاوه‌ی ئابووری.
  - 2 - لایه‌نی داواکاری بازار (به‌کاره‌ینه‌ران).
  - 3 - لایه‌نی خستنه‌روو بازار (به‌ره‌مه‌ینه‌ران یان خاوه‌نی سه‌رچاوه‌کان و تیکردنه‌کانی به‌ره‌مه‌ینه‌ران).
  - 4 - نرخه‌ی زال (هاوسه‌نگی) له بازاردا.
- له خواره‌وه، ئیمه خواست و خستنه‌روو وهک دوو توخمی بازار ده‌گرینه به‌ر

تیۆری خواست

ئهو ئهو به‌شهی بیردۆزی ئابووری که په‌یوه‌ندی هه‌یه به شیکردنه‌وه‌ی ئهو هۆکارانه‌ی که په‌یوه‌ندی به‌کاربه‌ر دیاری ده‌کهن له نیوان ئهو کرینه هه‌مه‌جوړانه‌ی که بۆی هه‌یه تیۆر واته ئاره‌زووی به‌کاربه‌ر و داهاات و نرخه‌ی کالاکان له بازاردا دیاری دهکریت به‌وه‌ی که چۆن ئهم فاکتیره‌نه شیوازی کرینه‌کان دیاری ده‌کهن که تو به‌کار ناهینیت. له‌سه‌ر بنه‌مای ئهم شیکردنه‌وه‌یه، دهکریت پێشبینی ئهو بکه‌ین که چۆن به‌کاربه‌ره‌کان وه‌لامی گۆرانی ئهم فاکتیره جیاوازانه ده‌ده‌نه‌وه و

دهكریت شیوهی چهماوهی خواستهكان كهم بكریتهوه. ههروهها ررونكردنهوهی ئهو هوکارانهی كه چهماوهی ئهم چهماوه دیاری دهكهن

گریمانهی خواست و خستنهروو پیویسته کئیرکئیهکی تهواو دهكات له بازاردا، كه له بهرامبهردا پیشنیاری ئهوه دهكات كه فرۆشیار یان کپیار ناتوانیت به هیچ شیوهیهک کاریگهري لهسهر نرخي خزمهتگوزاری یان باش ههبيت. پیویسته جهخت لهسهر ئهوه بكریتهوه كه نهبوونی کئیرکئیهکی تهواوا (المنافسة الكاملة) بنهماکانی ئهم گریمانیه بهتهواوی درک پیناکریت.

چهمکی خواست

خواست واته کۆی بری پیویست لهلایهن بهکاربهران بو کالایهک یان خزمهتیکي دیاریکراو له ماوهیهکی دیاریکراودا كه بهکاربهران دهیانهوئ بیکرن و توانای کرینیان ههبيت و خشتهی خواست گوزارشت له پلانهکانی کپیارهكان دهكات یان ئهوهی بهکارهینهران مههستیان کرینی له کالایهک یان خزمهتگوزاری له بازاردا

شیکردنهوهی خواست

لایهنی خواست له بازاردا گوزارشت له ههسوکهوتی بهکاربهران دهكات كه گوزارشت له بریاری کرین و دهههنجامی خواست و خواستهکانی بهکاربهران و تواناکانی کرینهکانیان دهكات و هیچ بهرههههیک بهی خواست نییه بویه شیکردنهوهی خواست له روانگهی ئابووریهوه گرینگیهکی زوری ههیه

یاسای خواست

یاسایهکه كه تئیدا هاتوه كه رژهی خواست به پیچهوانهی نرخهوه پهیههندی ههیه، واته کاتیک نرخي کالایهک له بازاردا زیاد دهبيت و بری خواست كهم دهبيتهوه له بازاردا ، به پیچهوانهوه کاتیک نرخي کالایهک له بازاردا نزم دهبيت و بری خواست زیاد دهكات له بازاردا ، یهکک له هوکاره سهههکیهکانی بهردهم ئهم یاسایه بوونی جیگروهی تره بو ئهو کالایانه بو ئهوهی کپیار ئهم یاسایه دهتوانی به چهماوهی داواکاری نیشان بدریت، كه گوزارشت له پهیههندی نیوان نرخ و چهندایهتی خواست دهكات. ئهوه یارمهتیدهره بو ههبوونی یاسا و چهماوه و بوونی چهند فرۆشیار و کپیاریک له یهک کاتدا

خشتهی خواست

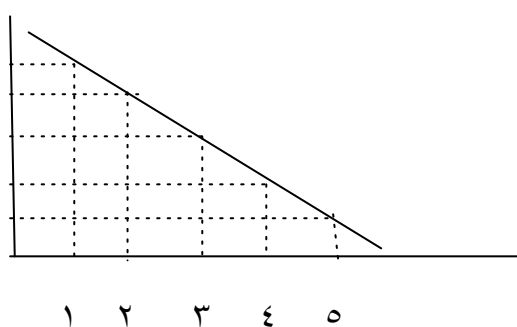
پهيوهندی پيچهوانه‌ی نيوان نرخ و بری پيويست دهکريټ له شيوهی خشتهيهک که هموو ئهو برانه لهخو دهکريټ که بهکاربه‌رکان ئامادهن و دهتوانن به هموو نرخيکی جياواز له بازاردا بکرن وهک ئهوهی له خشتهی (1-2) دا پيشان دراوه.

خشتهی (1-2): خشتهی گریمانهيی داواکاری بو کريني کالايهکی دياریکراو

بری پيويست (له يهکهکان)	نرخ (يهکهی دراوی)
۵	۱
۴	۲
۳	۳
۲	۴
۱	۵
۰	۶

چهماوهی خواست

چهماوهی خواست وینهی گرافيکی ياسای خواست و نهريټی ئهوه بووه که نرخهکه لهسهر ستوونی و بری پيويست لهسهر تهوهري ئاسويی نيشان بدریټ و عاده‌تهن چهماوهی داواکاری له سه‌روه بو خوارهوی راستدا پيچراوه، واته چهماوهيهکی ليشاوی نيگه‌تيقه وهک له شيوهی (1-2) پيشاندراوه. ئهوه گوزارشت له پهيوهندی نهريټی نيوان نرخ و بری داواکراو دهکات له نرخ

شکل (1-2): منحنی الطلب

۲-۱-۶ فانكشنى خواست (دالة الطلب)

فانكشنى خواست گوزارشت له هاوكيشهى ماتماتىكى ياساى خواست دهكات و دهتوانيت فۇرمى كردارىكى هيلى ساده له شيويه هاوكيشهى ئاراستهى گشتى به ليشاوى نهرينى وهبرگريت و بهم شيويه بيت:

$$ك ط = أ - ب س \text{ حيث:}$$

ك ط = ريژهى پيوست نيشاندهرى گوراويكى پشتبهستوو له كردارى خواستدا

أ = برينى تهورى ئاسويى له فانكشنى خواستدا، كه هاوشيوهى زورترين ريژهى داواكراوه له لايهن

بهكاربهركانهوه كاتىك نرخى كالا = سفر

ب = پيچانهوهى چهماوهى خواست

س = نرخهكه گوراويكى سهربهخويه له دالتهى خواست

۲-۱-۷ ئهو هوكارانهى كه كار دهكهنه سهر خواست (دياريكهركانهى خواست)

چهند فاكتهرىك ههن كه شوينى چهماوهى خواست ديارى دهكهن، لهكاتىكدا لهسهر شوينى خوئى جيگير دهبيت يان له شوينهكهيهوه دهجوئيتهوه بو لاي راست يان بو لاي چهپ، كاتىك چهماوهى خواست بهرو راست دهروات، ئهمهش ماناى زيادبوونى خواست دهگهيهنيت، واته ههموو ئهو هوكارانهى كه كار دهكهنه سهر خواست

1- نرخى كالاكان

2- داهاتى تاكه كهس

3 - بوونى جيگروهه يان پاشكو بو كهلوپهله پيوستهكان.

4- قهبارهى بازارى چالاك (قهبارهى دانىشتوان).

5- ئارهزووى گشتى و تايبهتى (بو نمونه، هبو جورىكى ديارىكراو له چاى يان كالايهك).

6- دابهشكردنى داهات له نيوان دانىشتواندا.

7- پيشبينيكانى داهاتوو بو بارودوخىكى ديارىكراو (بو نمونه، پيشبيني زستانى سارد دهبيتته هوئى خواستى زور بو

نهوت و جلى زستان).

8 پيکهاتهى ديموگرافياى دانىشتوان

9- فاكتهرى وهرزى

۲-۲ چەمكى خستنهروو

خستنهروو گوزارشت له چەنديهتي پره جياوازهكاني بهرهم دهكات كه بهرهمهينهرهكان نامادهن و تواناي بهرهمهينانان ههيه به فرۆشتن به نرخي جياواز له بازاردا لهماوهيهكي دياريكراودا .

۱-۲-۲ ياساي خستنهروو

ياساي خستنهروو عادهتن نوينهرايهتي پهيوهنديه ئاساييهكان دهكات كه دووباره دهبيتوه به دريژاي كات له نيوان نرخهكه و بري دابينكراو لهلايهن بهرهمهكهوه، وه ئهوه عادهتن پهيوهنديهكي دوستانهتي پوزهتيقه. ئهم پهيوهنديه دهكرت وهك خسته، چهماوه يان هاوكيشهتي بيركاري وهك ياساي خواست دهبردرت.

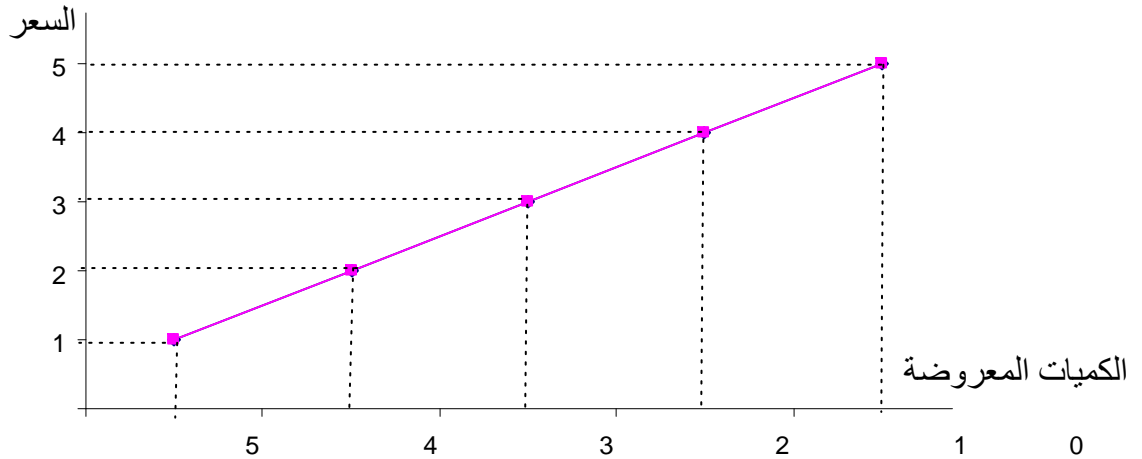
۲-۲-۲ خستهتي خستنهروو پهيوهندي راستهوخوي نيوان نرخ و بري پيشكهشكراو دهكرت له شيوهتي خستهيهك كه ههموو ئهو برهتي كه بهرهمهينهرهكان تواناي بهرهمهينانان ههيه به ههموو نرخيكي جياواز له بازاردا روون بكرتتهوه و ئهمه له ريگهتي خستهتي (2-2) هوه روون بكرتتهوه

خستهتي (2-2): خستهتي نمايشي گرمانهتي بو كاليهكي تايبهت

نرخ (يهكهتي دراوي)	بري پيوست (له يهكهكان)
۱	۱
۲	۲
۳	۳
۴	۴
۵	۵

چەماوەی خستنه‌روو

چەماوەی خستنه‌روو وینەیی گرافیکی یاسای دابینکردنیه و ئاسایی بوو بۆ تەوهری ستوونی که نوینەرایه‌تی نرخ و تەوهری ئاسویی بکات بۆ پیشاندانی بری پیشاندراو، و چەماوەکه به شیوه‌یهکی ئاسایی له خواره‌وه بهرز ده‌بیته‌وه بۆ سه‌ره‌وه‌ی راست که چەماوەیهکی ئەرتنیه به‌هۆی په‌یوه‌ندی راسته‌وخۆی ئاسایی نیوان نرخه‌که

شیوه (2-2): چەماوەی خستنه‌روو

2.2.4 فانکشنی خستنه‌روو (دالة العرض)

فانکشنی خستنه‌روو گوزارشت له هاوکیشه‌ی ماتماتیکی یاسای خستنه‌روو ده‌کات و فانکشنی خستنه‌روو ده‌توانیت فۆرمیکی ماتماتیکی هێلی ساده له شیوه‌ی هاوکیشه‌ی ئاراسته‌ی گشتی به لیشاوی پۆزه‌تیفه‌وه وه‌ربگریت و به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه بیت:

$$ك ع = أ + ب س \text{ حیث:}$$

ك ع = بری پیشاندراوه نیشانی گۆره‌ی پشته‌ستوو ده‌دات له کرداری خستنه‌روو

أ = برینی تەوهری ئاسویی له فانکشنی خستنه‌روو که‌مترین ریزه نیشان ده‌دات که به‌ره‌مه‌ینه‌ره‌کان ده‌توانن به‌ره‌م

به‌ئین کاتیک نرخه‌که سفره

ب = لیشاوی چەماوەی خستنه‌روو، یان ریزه‌ی گۆران له بری دابینکراو به به‌راورد به گۆرینی نرخه‌که

س = نرخه‌که گۆراویکی سه‌ربه‌خۆیه له فانکشنی خستنه‌روو

هۆکاره‌کانی کاریگه‌ری له‌سه‌ر خستنه‌روو (دیاریکه‌ره‌کانی خستنه‌روو)

چهند فاکته‌ریک هه‌ن که شوینی چه‌ماوه‌ی خستنه‌روو دیاری ده‌کهن که ئایا له شوینه‌که‌ی جیگیر ده‌مینیته‌وه یان له شوینه‌که‌یه‌وه بۆ لای راستی چه‌ماوه ڕه‌سه‌نه‌که‌ ده‌گۆیزریته‌وه (واته زیادکردنی خستنه‌روو) یان بجولینه بۆ لای چه‌پی چه‌ماوه‌که (که‌می خستنه‌روو):

1- ژماره‌ی به‌ره‌مه‌هینهران

2- ته‌کنه‌لوجیا یان شیوازی به‌ره‌مه‌هینان

3- نرخ‌ی تیکردنه‌کانی (مدخلات) به‌ره‌مه‌هینان

4- نرخ‌ی کالاکانی تر کپیبرکئی ده‌کهن بۆ هه‌مان سه‌رچاوه‌کان.

5- پیشبینی به‌ره‌مه‌هینان بۆ نرخ‌ی داها‌تو

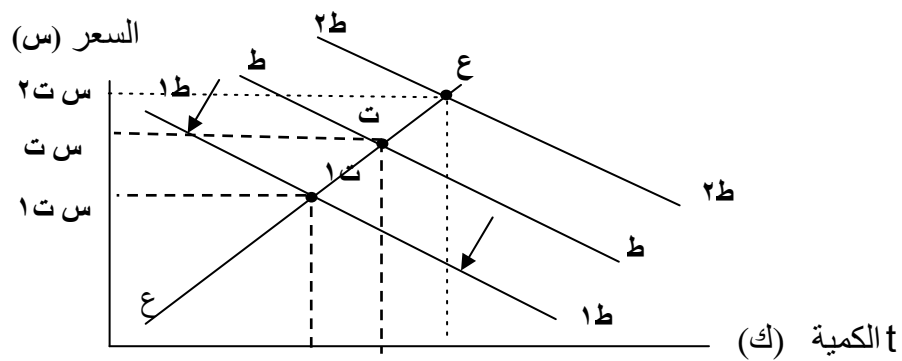
۲-۳ خستنه‌روو و خواست و هاوسه‌نگی بازا‌ر (العرض والطلب توازن السوق)

هه‌ر گۆرانیک له دیاریکه‌ره‌کانی خستنه‌روو یان خواست ده‌بیته هۆی گۆران له هاوسه‌نگی و بری شوینی هاوسه‌نگی و پاشان گواسته‌وه له با‌ری هاوسه‌نگی یه‌که‌مه‌وه بۆ دۆخی هاوسه‌نگی تر به‌پینی گۆرانی هه‌ردوو دیاریکه‌ری خستنه‌روو و خواست، که ده‌بیته هۆی نرخیکی هاوسه‌نگی تر و بری هاوسه‌نگیه‌کی تر و هه‌روه‌ها خالیکی هاوسه‌نگی نوئ، و بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌مه‌ روون بکریته‌وه به‌ چه‌ند نموونه‌یه‌ک ده‌ربخريت

۲-۳-۱ اثر تغيير الطلب علي التوازني کاریگه‌ری خواست له‌سه‌ر با‌ری هاوسه‌نگی

نمونه: ئەگه‌ر گۆرانکاری له ئاره‌زووی به‌کاربه‌ردا هه‌بی‌ت و کاریگه‌ری نه‌رینی له‌سه‌ر کالاکه هه‌بی‌ت (نه‌بوونی خواست) و خستنه‌روو به‌ نه‌گۆری به‌مینیته‌وه، دۆخی هاوسه‌نگی نوئ وه‌ک له شیوه‌ی (2-3) ده‌رده‌که‌ویت، که چه‌ماوه‌ی خواست ط-ط بۆ لای چه‌پ و خواره‌وه، واتا بۆ ط-1 و خالی هاوسه‌نگی ت به‌ره‌و خالیکی هاوسه‌نگی نوئ ت 1 ده‌جولیت و

كهمبونهوهيك ههيه له برى هاوسهنگى ك ت 1 و نرخى هاوسهنگى س ت 1

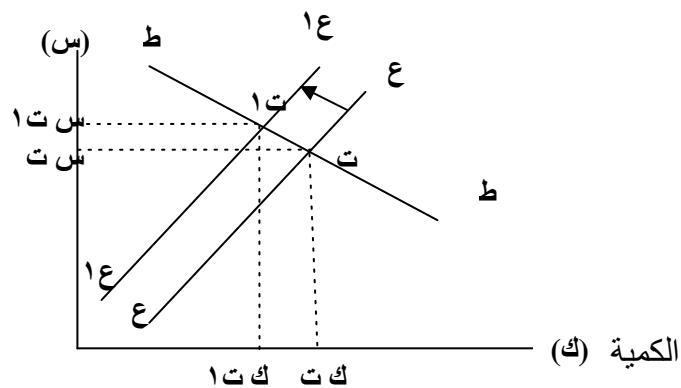

شيوه (2-3): چهماوى دابينكردن كاتيک گۆرانكارى لهئاره زوى بهكاربهردا ههيه بههوى

كهمبونهوهى خواست ط 1- ط 1يان زيادبوونى ط 2- ط 2

پيچهوانهكهى روو دهداث له حالهتى زيادبوونى خواست بو كالاكه به خستنهروويكى جيگير، كه دهبيته هوى ريژهى هاوسهنگى نوئ بو ك ت 2 و بهرزبوونهوى نرخى هاوسهنگى نوئ بو س ت 2 و گواستنهوى خالى هاوسهنگى بو ت 2 وهك له شيوه (2-3) ئهمهش لهوانهيه له ئهنجامى داهاى بهرزى بهكاربهر ههتا ئهگهر كالاكه ئاسايى بيت ههمان دياردهكه روودهدات بو چهماوى خواست كاتيک زياد دهبيت يان خستنهرووكهم دهبيتهوه،

پروانه شيوه (2-4) كه بهرزبوونهوى ريژهى بو ك ت 1 نيشان دهداث و نرخهكهى زياد دهكات بو س ت 1 كاتيک خستنهروو دابهزى لهگهئ چهماوى خواستى جيگير.

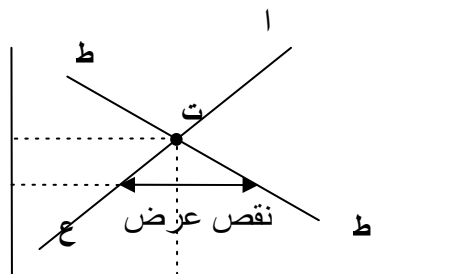
شيوه (2-4): چهماوى خواست كاتيک كهمبونهوهى خستنهرووى كالايهك ههيه

كەيسەكانى دەستتېوهردانى ھەندىك حكومت له ميكانيزمى نرخدا (دەستتېوهردانى حكومت) حالات تدخل بعض الحكومات في الية السعر

رەنگە حكومت راستەوخۆ يان ناراستەوخۆ له سيستمى ميكانيزمى نرخدا دەستتېوهردان بكات بۆ جىبەجىكردى ھەندىك سياسەتى ئابوورى يان كۆمەلايەتى و ئەم دەستتېوهردانەش چەندىن فۆرم وەردەگرىت بۆ نمونە سەپاندنى باج و دانانى سەققىك بۆ نرخدانان.....ھتد
له خواروہ يەككىك لەو وىنانە كە كاريگەريان لەسەر ھاوسەنگى بازار ھەيە

دانانى سەققى نرخ

تتييدا حكومت سەققىكى نرخ دادەنيت، واتە زۆرتين سنورى نرخ بۆ ھەندىك كالاى خۆراكى پىويست وەك شەكر و برنج و نان بۆ ئەوہى فرۆشيارى كالاكە بەم نرخە ديارىكراوہ يان كەمتر لىنى بفرۆشيت و قەدەغەيە لەم نرخە تىپەرىت و شىوہ (2-5) كاريگەريەكانى ديارىكردى سەققى نرخ

شكل (2-5): كاريگەرى دانانى سەققى نرخ

له شىوہى (2-5) دا ھاتووه كە ئەگەر حكومت سەققىكى نرخىكى كەمتر له نرخى ھاوسەنگى دانىت، ئەوہ دەبىتە ھۆى كەمبونەوہى خستتەرووى كالاكە.

